

هویت بخش به نوآموزان در دوره ی پیش دبستانی (مبثنی برمبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت)

چکیده :

«هویت» طبق تعریف مبانی نظری تحول بنیادین نظام تعلیم و تربیت، برآیند تعامل اختیاری متری با مجموعه ای از عوامل موثر بوجود اوست که در قالب ترکیبی از بینش ها ، باورها ، گرایش ها و تصمیمات در درون و مخاطرات پیش رو، متجلی می شود. براین مبنا وبا توجه به اهمیت دوره ی تحصیلی پیش از دبستان، احصا باید های هویت بخش به نوآموزان در مدرسه مبتنی بر مفاد سند تحول بنیادین یکی از استلزامات نظام تربیتی اوان کودکی بوده و امری ضروری است. لذا این مقاله با روش توصیفی - تحلیلی و ترکیبی از روش مروری، پس از مطالعه، مرور، تفکیک، تحلیل و دسته بندی موضوعی مباحث در مبانی نظری سند تحول در خصوص هویت، بر حسب فراوانی پرداختن سند به مفاهیم مطروحه و باهدف گسترش و استحکام آن مضامین که اقتضای یک مقاله ی تحلیلی است از چهار منظر به باید ها در هویت بخشی در دوره ی پیش دبستانی می پردازد و چون کانون تربیت در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش «مدرسه» می باشد، باید های هویت بخشی به نوآموزان در مدرسه، بر شماری و مورد مذاقه و تحلیل قرار می گیرد. در بخش اول همه جانبه نگری در هویت بخشی به نوآموزان در بخش دوم فرایند تربیت به عنوان زیر ساخت هویت بخشی به نوآموزان در مدرسه، در بخش سوم باید ها در ایجاد شایستگی های لازم نوآموزان جهت دستیابی به «هویت متعالی» و بخش چهارم ، هویت بعنوان دستاورد گفتمان را مورد بحث قرار داده داده اند.

کلیدواژه ها : هویت ، نوآموز ، مدرسه ، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

راحله محمدی کارشناس آموزش و پرورش

رایانامه : raheleh Mohammadi53@gmail.com

مقدمه :

« هویت » مقوله ای جدی و اساسی است که « در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش » و همچنین در « مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران » به آن نگاه ویژه ای شده است. طبق بیانیه ارزشها در سند تحول، نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی نهادی است اجتماعی و فرهنگی و سازمان یافته که به عنوان مهم ترین عامل انتقال ، بسط و اعتلاء فرهنگ در جامعه اسلامی ایران ، مسئولیت آماده سازی دانش آموزان جهت تحقق مرتبه ای از حیات طیبه در همه ابعاد را بر عهده دارد. اگرچه دوره ی تحصیلی پیش دبستانی دوره ای اختیاری است اما چون خاستگاه و محل وقوع آن مدرسه بوده و زمینه ساز و بستر آماده سازی نوآموزان جهت ورود به دوره ی تربیت رسمی و عمومی می باشد پرداختن به موضوع هویت بر اساس تعریف فوق، در دوره ی پیش دبستانی ضرورتی انکار ناپذیر است. دستیابی کودکان به این مرتبه از هویت (باتاکید بر وجوه مشترک انسانی، اسلامی و ایرانی) مستلزم آن است که تربیت یافتگان شایستگی های لازم در این مورد را کسب نمایند. (سند تحول. بیانیه ارزشها. ص ۷). با این تعریف، اگرچه در سند به صراحت لفظ نوآموز نیامده است اما با این

یقین که قطعاً نوآموزان هم به زعم سند تحول جزذی نفعان اصلی آموزش و پرورش تلقی می شوند بررسی دقیق مفادسند ومبانی نظری تحول جهت تحقق فرایند هویت بخشی به کودکان درمدرسه وهمچنین دردوره ی تحصیلی پیش دبستانی به عنوان یک اصل مهم وکارآمد امری ضروری ومهم قلمدادشده که این مقاله با روش توصیفی - تحلیلی ومروری به این مهم پرداخته ونوآموزان رادرکناردانش آموزان به مثابه ی یک گروه جامع تحت عنوان متربی، بعنوان محوراصلی این نوشتارمی بیند.

اشاره به زمینه سازی کسب شایستگی های پایه باتاکیدبرخصوصیات مشترک اسلامی، ایرانی - انقلابی درراستای تکوین وتعالی پیوسته هویت کودکان درابعاد فردی، خانوادگی واجتماعی دربند ۵ گزاره های ارزشی، تاکید بر هویت شناخت مدار وواقع نمایی ومعنای گسترده جامع ومنسجم معرفت (وحيانی، عقلانی، نقلی وتجربی) در بند۶ گزاره های ارزشی سند تحول وهمچنین طرح موضوع تکوین وتعالی جنبه های انسانی هویت کودکان برای تقویت روابط حق محور، عدالت گستر ومهرورزانه باهمه انسانها درسراسر جهان دربند ۱۱ گزاره های ارزشی وبلاخره درج صیانت از وحدت ملی وانسجام اجتماعی با محوریت هویت مشترک اسلامی - ایرانی دربند۱۹ گزاره های ارزشی سند تحول بنیادین، موید اهمیت وجایگاه پرداختن به موضوع «هویت بخشی به کودکان درمدرسه» واحصا بایدها وراهکارهای کاربردی دردوره ی پیش دبستانی در مدرسه دراین پژوهش می باشد.

باتوجه به اینکه درفصل سوم سند با عنوان چشم انداز، نظام تعلیم وتربیت رسمی عمومی درافق ۱۴۰۴ توانمند درزمینه سازی شکوفایی فطرت وشکل گیری هویت یکپارچه اسلامی، انقلابی - ایرانی دانش آموزان معرفی شده است وهمچنین مدرسه درافق چشم انداز ۱۴۰۴ جلوه ای است از تکوین وتعالی پیوسته هویت دانش آموزان براساس نظام معیاراسلامی، پژوهشگران این مقاله نوآموزان دوره ی پیش دبستانی رانیز مخاطب سندتحول دانسته وازاین منظرو با محورقراردادن نوآموزان به پژوهش خود می پردازند. هدف ازانجام این پژوهش احصا بایدها درهویت بخشی به نوآموزان دوره ی پیش دبستانی در مدرسه، مبتنی برمنویات سندتحول ومبانی نظری فلسفه تعلیم وتربیت می باشدتابا ارائه سازوکارهای کاربردی، گامی هرچند کوچک درمسیرشکل گیری هویت افتخارآمیز نوآموزان برداشته شود.

درسندتحول بنیادین آموزش وپرورش «هویت» برآیند مجموعه ای ازبینش ها، باورها، گرایش ها، اعمال وصفات آدمی است. از این رو نه تنها امری ثابت واز پیش تعیین شده نیست بلکه حاصل تلاش وتوفیق شخص وتاحدودی متاثر از شرایط اجتماعی است. انسان موجودی است که می تواند باتکیه بر فطرت واستعدادهای طبیعی خود و با استفاده از نیروی عقل واختیار و اراده خویش به معرفت دست یابد. معرفت ایجاد شده می تواند زمینه میل وگرایش رادراو فراهم سازد. بینش وگرایش درونی، زمینه باور (ایمان) وتکوین اراده (تعمیم معطوف به عمل) را در وی فراهم می آورد وباعمل وتکرار آن، به تدریج هویتش شکل می گیرد. همین امور نیز در هرگونه تحول هویت پس از تکوین اولیه ی آن نقش آفرین است. (پاورقی. ص ۸ سندتحول)

با این تعریف وتفسیر، مقاله ی پیش رو درپی پاسخ به این سوال است که «بایدها در هویت بخشی موثر به نوآموزان درمدرسه ازمنظر سندتحول کدامند؟»

برای پاسخ به این سوال ، پژوهشگران ابتدا مفاد مرتبط با موضوع « هویت » را با مطالعه و مرور دقیق مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران احصا نموده و براساس فراوانی موضوعی ، در چهار محور مستقل به لحاظ موضوع اما درهم تنیده به لحاظ محتوا، تقسیم کرده و سپس به طرح بایدهای کاربردی و قابل اجرا در دوره ی پیش دبستانی در مدرسه پیرامون هر چهار محور در قالب پژوهش پرداخته اند

تعریف هویت :

در مفهوم هویت تعاریف مختلفی ارائه شده است. مفهوم هویت نخست با انتشار کتابی به نام « جماعت تنها » در ۱۹۵۰ میلادی مطرح شد. فرهنگ آکسفورد از هویت به عنوان چستی و کیستی فرد یاد می کند . فرهنگ معین واژه هویت را چنین تعریف کرده است : « آنچه که موجب شناسایی شخص باشد. »

در این پژوهش تعریف ارائه شده از هویت در مبانی نظری فلسفه تعلیم و تربیت مدنظر است تا منطبق بر آن بایدها در هویت بخشی به نوآموزان در عرصه « تربیت » معنای واقعی و ملموس پیدا کند.

انسان با داشتن فطرت الهی، برخوردار از عواطف و تمایلات و استعداد های طبیعی و تاثیر پذیری نسبی از عوامل محیطی و وراثتی در اثر نوع استفاده از عقل خویش و چگونگی درک موقعیت های مختلف (معرفت) و نحوه مواجهه اختیاری با آن (باور، گرایش، اراده و عمل فردی و جمعی) به تدریج واقعیتی مشخص و سیال (پویا) در دو بعد فردی و جمعی می باید که از آن بانام هویت (شاکله در تعبیر قرانی) یاد می شود (مبانی نظری ص ۷۳) در مقاله خود مراد از شاکله، عاملی است که موجود زنده را به تحرک و حرکت وا می دارد و از آن به نفس ، ضمیر ، قلب ، ذهن مغز و قالب مثالی تعبیر می شود. محمد تحریرچی (۱۳۹۰). « شاکله » در آیه ۸۴ سوره اسرا به معنای اقتضانات شخصیتی بوده که در عمل فرد تاثیر گذار است علامه طباطبایی می فرماید: شاکله از ماده شکل بوده و به معنای خلق و اخلاق است (مفردات فی غریب القرآن). هویت به طور کلی برآیند تعامل اختیاری آدمی با مجموعه ای از عوامل و موانع موثر بوجود اوست که در قالب ترکیبی از بینش ها، باورها، گرایش ها، تصمیمات، اعمال مداوم (فردی، جمعی) و آثار تدریجی آنها به تدریج در درون خود فرد شکل می گیرد و به همین منوال متحول می گردد (مبانی نظری ص ۷۳) که در بحث وحدت و کثرت به آن پرداخته شده و نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی نیز بر آن توجه اکید دارد. در ادامه، از چهار منظر ، بایدها و الزامات در هویت بخشی به نوآموزان در مدرسه بعنوان وظیفه اصلی معلمان ، مربیان و مدیران بررسی می شود :

الف) همه جانبه نگری در هویت بخشی به نوآموزان :

در بسیاری از مباحث هویتی برای هویت لایه های چندگانه و انواع مختلف هویت تعریف می کنند . اما در این مقاله براساس مفاد مبانی نظری تحول، جنبه های هویت استقلال ذاتی از هم ندارند و در جریان تکوین و تعالی، در تعامل بایکدیگر می توانند موجودیتی یکپارچه و وحدت یافته را تشکیل دهند. هویت حقیقت واحدی در عین کثرت است هویت اگرچه دارای انواع ولایه های مختلف است اما این انواع در شخص واحد، در عین تمایز نسبی هم پوشی دارند مهم ترین انواع هویت دروجه جمعی آن عبارتند از هویت انسانی، دینی - مذهبی، هویت ملی، هویت قومی، خانوادگی، هویت جنسی، حرفه ای، که در این میان هویت انسانی و هویت دینی - مذهبی ضمن داشتن نقش محوری وحدت بخش تمامی جنبه های هویت هستند. (مبانی نظری تحول. ص ۱۳۳). شخصیت آدمی از ابعاد و جنبه های گوناگون شکل یافته است. اما با وجود داشتن ابعاد و جنبه های مختلف از وحدت و کلیتی یکپارچه بهره مند است. بنابراین همواره بین جنبه های جسمانی، عقلانی، عاطفی، اجتماعی و معنوی هویت انسان ارتباط و پیوستگی عمیق و ژرفی وجود دارد. (مبانی نظری تحول. ص ۲۱۹) هویت آدمی علیرغم داشتن جنبه ها و شئون مختلف، بنابراین ملاصدرا (النفس فی وحدتها کل القوی) امری واحد است گرچه دارای نیروها و توانایی های متفاوت است. (مبانی نظری. ص ۱۶۰) برای اساس و تاکیدات و اشارات مکرر در مبانی نظری تحول، هویت نوآموزان نیز باید توجه ترکیبی داشته باشد. هرچند می توان با تسامح از وجوه معرفتی، عاطفی، ارادی و عملی هویت آنان سخن گفت اما مریبان باید با تعریف رویکرد همه جانبه نگری در این خصوص، مبتنی بر ساحت های شش گانه تربیتی در هویت بخشی همه جانبه در نوآموزان اهتمام داشته باشند و این مهم اولین « باید » در هویت بخشی به نوآموزان است. تقسیم بندی هویت به ابعادی مانند شناختی، عاطفی، ارادی، عملی و یابینش، گرایش، کنش و یادانش نگرش، مهارت با توجه به مبانی مطرح شده واقعی و اصیل نیست و قابل تشکیک است و التزام به این نوع تقسیم بندی علاوه بر ایجاد ابهام در عمل موجب گسست و تفکیک میان کلیت وجود آدمی خواهد شد. (مبانی نظری ص ۱۶۰) بنابراین عمل تربیت باید همیشه متوجه تمامیت هویت یکپارچه نوآموز باشد.

ب) تربیت، بستر هویت بخشی به نوآموزان

هدف کلی تربیت، آمادگی متریبان برای تحقق آگاهانه و اختیاری مراتب حیات طیبه در همه ابعاد، تکوین و تعالی پیوسته هویت متریبان، به صورتی یکپارچه براساس نظام معیار اسلامی و در راستای شکل گیری جامعه صالح و پیشرفت مداوم آن بر همین اساس است. تکوین و تعالی پیوسته هویت متریبان به گونه ای که بتوانند موقعیت خود و دیگران در هستی را به درستی درک و آن را به طور مستمر با عمل صالح فردی و جمعی متناسب با نظام معیار اسلامی اصلاح نمایند. (مبانی نظری تحول. ص ۱۵۳) هویت یکی از وجوه تمایز تعریف تربیت می باشد. در این تعریف بر تکوین و تعالی پیوسته هویت تأکید می گردد. با وجودی که در منابع و متون اسلامی و نیز در حوزه انسان شناسی فلسفی و اخلاقی مفاهیمی نظیر نفس، قلب، شاکله، فطرت و روح بسیار مورد استفاده بوده اند اما در مفهوم تربیت به جای مفهوم « نفس » مفهوم « هویت » محور فرایند تربیت قرار گرفته است. یعنی « هویت متربی » به منزله

موضوع فرایند تربیت در جنبه فردی و اجتماعی آن محسوب می شود. زیرا با توجه به نگرش اسلامی به انسان، می توان هدف کلی فرایند تربیت را تکوین و تعالی پیوسته هویت فردی و جمعی آن هم از طریق درک موقعیت خویش و دیگران و عمل برای بهبود آن براساس انتخاب و التزام به نظام معیار دانست و نقش اصلی فرایند تربیت نیز نقش آفرینی در این روند و زمینه ساز جهت هدایت افراد جامعه به مسیر تکوین و تعالی پیوسته هویت می باشد.

تربیت در شئون مختلف با وجود یکپارچه بودن حیات طیبه موضوعیت پیدا می کند. تربیت در یک تقسیم بندی اعتباری ناظر به شئون حیات طیبه به ۶ ساحت تقسیم می شود که از این میان در دوساحت تربیتی « اعتقادی، عبادی و اخلاقی » و « تربیت اقتصادی و حرفه ای » نگاه ویژه ای به « هویت » شده است. هدف ساحت تربیت اعتقادی عبادی و اخلاقی، پذیرش آگاهانه دین اسلام برای تکیه بر آن، جهت تکوین و تعالی پیوسته هویت خود در راستای تشکیل جامعه صالح و پیشرفت مداوم آن می باشد. (مبانی نظری تحول، ص ۱۵۴) مدرسه و درراس آن مربیان پیش دبستانی، باید با تبیین آموزه های دینی در گام اول ایجاد فضای انس باقران رامهیا نمایند. علاقه مندی نوآموزان به شعر، سرودخوانی و قصه، شرایط خوبی را برای تحقق این مهم ایجاد می کند. کتاب قران نه فقط برای نشان دادن راه، بلکه دستور نامه عملیات تغییر از وضع نامطلوب به سوی مطلوب و نور است. (بهجت پور. عبدالکریم . ۱۳۹۳)، تعریف قصه های قرانی، پخش انیمیشن های کودکانه با مضامین قصه های قرانی، تلفیق محتوای دروس براساس سرفصل های دوره ی پیش دبستانی و با توجه به ویژگی های رشدی و شناختی نوآموزان، با آرایه های مذهبی، تعمیم محیط یادگیری به مسجد و مراکز و سازمانهای اسلامی، معرفی الگوهای تربیت یافته در مکتب ناب اسلام و نشر اندیشه ها و سیره عملی زندگی ایشان، استفاده از مضامین کتب دینی فاخر به مانند نهج البلاغه، صحیفه سجادیه، در قالب دعا خوانی های دسته جمعی اول وقت بازبان کودکانه و سواده، و دستمایه قراردادن منویات این کتب در امر تدریس، تعریف مکرر سیره نبوی در قالب قصه، عروسک گردانی، اجرای نمایش خلاق، اهمیت دادن به مناسبت های دینی، تقویت آداب و سبک زندگی اسلامی - ایرانی و ایجاد بصیرت دینی و... جهت تحقق هدف این ساحت اهتمام داشته باشند. در ساحت تربیت « اقتصادی و حرفه ای » هدف، کسب شایستگی های لازم جهت تکوین و تعالی مداوم هویت حرفه ای و انتخاب آگاهانه شغلی متناسب با توانایی ها و علائق خود و فعالیت در آن حرفه در جهت رفع نیازهای فردی و اجتماعی و کمک به منافع شخصی و ملی، براساس نظام معیار اسلامی می باشد (مبانی نظری تحول، ص ۱۵۷) که در دوره ی پیش دبستانی در حد آشنایی با برخی مشاغل کفایت می کند. در این راستا سرمایه های انسانی، طبیعی، فرهنگی و اجتماعی و کارکرد نظام تعلیم و تربیت به ویژه دوره ی پیش دبستانی رشد چشمگیر نظام اقتصادی را در آینده رقم می زند که در مسیر هویت بخشی کارا و راهگشا می باشد. لذا مدرسه باید در حد اقتضات خود دائم یافته های علم اقتصاد را مورد توجه قرار داده و براساس آن (و با توجه به میزان درک نوآموزان) به اتخاذ تصمیمات آموزشی بپردازد. (سرکار آرانی، محمد رضا . ۱۳۸۸) همچنین مراکز پیش دبستانی باید با طراحی اردوها و بازدیدهای هدفمند از مراکز، سازمان ها و نهادهای مختلف شرایط آشنایی نوآموزان با مشاغل و حرف متنوع را ایجاد نموده و به تناسب علاقه و استعداد نوآموز، مفاهیم مرتبط نظیر اسراف، قناعت، صرفه جویی و... را آموزش دهند.

ج) تقویت شایستگی ها و هویت بخشی به نوآموزان در مدرسه :

شایستگی های لازم ، مجموعه ای ترکیبی از صفات ، توانمندی ها و مهارت های فردی و جمعی (نظیر تعقل، معرفت ، ایمان، اراده و تقوا) ناظر به تکوین و تعالی هویت در تمام شئون زندگی و تمام مولفه های جامعه صالح است که متریبان در جهت درک موقعیت خود و دیگران در راستای آماده شدن برای تحقق مراتب حیات طیبه باید آنها را کسب کنند. (مبانی نظری، ص ۱۵۳) اگرچه نوآموزان در تکوین و تحول هویت ناتمام و پویای خود نقش اساسی دارند اما تقویت باورها، گسترش معرفت، تبیین میل و اراده بایدهایی است که در مدرسه و کانون تربیت آنان نقش می بندند. نوآموزان با داشتن فطرت پاک و برخورداری از استعداد های طبیعی و عواطف و تمایلات متنوع ضمن تاثیر پذیری نسبی از عوامل وراثتی و محیطی بر اساس بهره مندی از توانایی عقل خویش و در اثر درک و مواجهه ی اختیاری برای تغییر موقعیت خود و دیگران به تدریج واقعیتی شخصی و سیال می یابند که از آن به عنوان هویت یاد می شود.

(مبانی نظری تحول، ص ۷۲) در این راستا شناسایی استعدادهای نوآموزان و ایجاد زمینه شکوفایی استعدادهای بازمهندسی طرح های آموزشی و پرورشی مبتنی بر رشد جسمانی و عقلانی کودکان در مدرسه ضروری است و مشارکت اولیا در تکمیل این فرایند ضرورت دارد. شناخت بهتر استعدادهای و علائق دانش آموزان و ایجاد زمینه مساعد جهت هدایت آنان به مسیرهای تحصیلی مناسب از اهداف مهم آموزش و پرورش می باشد. (مجاهدی ، زهرا . ۱۳۹۰) همچنین برنامه های راهبردی و استراتژیک که در مدرسه به مثابه بستر تغییر محسوب می شوند (تورانی ، حیدر ، ۱۳۸۳) باید به گونه ای تدوین شوند که بر اساس علائق و نیازهای واقعی نوآموزان در هویت بخشی به آنان اثربخش باشند. بهره مندی از توانایی عقل که در مبانی نظری به آن اشاره شد باتسری فرهنگ چرخش از حافظه محوری به تفکر محوری در بستر تربیت، شکل می گیرد. تفکر به آن نوع فعالیت و رفتار ذهنی گفته می شود که متوجه حل مسئله ای باشد (شعبانی . ۱۳۸۰) تقویت روحیه پرسشگری، کنکاش، قدرت حل مسئله، توسعه پژوهشگری از جمله بایدهای اساسی در خرد ورزی نوآموزان در مسیر هویت یابی می باشند. هویت، واقعیتی تدریجی و انعطاف پذیر و ناتمام است که با حضور فعال نوآموز در صحنه های گوناگون زندگی فردی و اجتماعی او تکوین می یابد و متحول می شود. (مبانی نظری تحول، ص ۷۵). اگرچه آموزش و پرورش به جای تدریس باید بر یادگیری متمرکز شود (حوریزاد ، بهمن ، ۱۳۹۱) در عین حال، مربی باید در روش های تدریس فعال خود با بهره گیری از تکنیک موقعیت های شبیه سازی شده، صحنه تمرین رخدادهای واقعی زندگی را برای نوآموزان در کلاس ایجاد نماید. به این معنی که مربی و نوآموزان به اتفاق هم به تولید دانش و مضمون مورد علاقه ی نوآموزان برسند. تعمیم محیط یادگیری نیز راهکار دیگری جهت تجربه صحنه های گوناگون زندگی فردی و اجتماعی است که در شکل گیری هویت دانش آموزان موثر است. فعالیت های سازمان یافته گروهی باید در کلاس و مدرسه به گونه ای طراحی شود که سازواری و مشارکت نوآموز را در ایجاد تعامل و رسیدن به تقریب نگرش با گروههای همسان خود افزون ساخته و زیربنای زندگی اجتماعی هدفمند و برخاسته از هویت غنی شده نوآموز را رقم بزند. که نقش اولیا را بعنوان حامی و پشتیبان باید برجسته دید و مربی با همیاری اولیا، در پیشبرد این اهداف موفق خواهد بود.

سه عنصر درونی در احساس هویت نوآموزان نقش دارند (پاراحمدی . تورج . ۱۳۸۱): اولین عنصر «ویژگیهای بیولوژیکی نوآموز است که در خلال رشد جسمی تغییر پیدامی کند » . در ایجاد شایستگی های لازم مرتبط با این عنصر نقش مربیان، پرداختن به بازی، بازی و بازی است و سپس سواد حرکتی، روش های بهبود ساختار قامتی، تقویت استقامت

عضلانی و ایجاد فضای نشاط و تندرستی باهدف تاثیرگذاری برویژگی های بیولوژیکی نوآموزان است. همچنین پرداختن به مسائل زیست محیطی به ویژه مصرف بهینه انرژی در راستای سلامت جسم و روان در قالب روزنامه دیواری، کاردستی، انجام پروژه های تحقیقاتی ساده با کمک والدین، برگزاری جشنواره های سلامت و ... در شکل پذیری هویت نوآموزان، نقش آفرین است. دومین عنصر « نیازها، علائق و احساسات نوآموزان » است. تشکیل گروه های کوچک کلاسی باموضوعات ادبی، علمی، پژوهشی، تئاتر، سرود و... به گونه ای در پاسخگویی به نیازها و علائق نوآموزان موثر بوده و با فضای خودابرازی و ایجاد خودپنداره مثبت در نوآموزان همپوشانی دارد. کودکانی که اعتماد به نفس زیادی داشته باشند دارای زمینه ای محکم از مهارتهای اجتماعی هستند (سلیگمن . مارتین . ۱۳۹۳) سومین عنصر « سابقه اجتماعی و فرهنگی » است که شاکله و هویت نوآموزان را تحت تاثیر قرار می دهد. البته با توجه به سن و سال نوآموزان این عنصر در دوره ی بعدی تحصیلی بروز بیشتری دارد. دعوت از کارشناسان حوزه کودک، قصه گوهای کانون پرورش فکری، مجریان برنامه های کودک، اعزام نوآموزان به تماشای برنامه های کودکانه ی مرتبط، بازدید از موزه ها، و مهم تر از همه استفاده از روش تلفیق دروس که رویکرد اصلی و مهم در دوره ی پیش دبستانی می باشد و طرح مباحث اجتماعی و فرهنگی در قالب جشنواره های جذاب و کودکانه، به احساس هویت در دانش آموزان عمق می بخشد و با رویکرد خلاقیت همپوشانی دارد. خلاقیت در محیطی پرورش می یابد که چالش، مشارکت، آزادی، اعتماد و حمایت از ایده های جدید وجود داشته باشد. (فصیح. ۱۳۸۷)

هویت برآیند تعامل اختیاری نو آموز با مجموعه ای از عوامل و موانع موثر بر وجود اوست که در قالب ترکیبی از بینش ها، باورها، گرایش ها، تصمیمات در درون خود اوشکل می گیرد. « بازخوانی تمدن و هویت چند هزارساله ی ایرانی»، « بازتعریف فرهنگ غنی و پربرابر ایرانی - اسلامی»، « چشاندن طعم خوشگوار ادبیات فارسی بر ذائقه ذهنی نوآموزان و تقویت مهارت های چهارگانه ی زبانی»، « معرفی ایران بعنوان دربرگیرنده ترین و دیرپاترین یادمان مدنی و تاریخی هرایرانی که حوزه ای بسیار گسترده تر از مرزهای جغرافیایی و سیاسی امروز است»، « بازپرداخت عمیق و ریشه دار به بحث حماسه دفاع مقدس و تبیین جایگاه شامخ شهدای گرانقدر و نقش آنان در امنیت و آسایش ایران امروز بین کشورهای خاورمیانه»، « برشماری نعمات و برکات حاصله از رخداد بزرگ انقلاب اسلامی در ایران»، « یاد آوری سنن و آیین و رسوم عمیق ایرانی - اسلامی»، « بازنمایی هنر فاخر ایرانی در رشته های مختلف هنری»، همه و همه در گستره ی کودکانه های نشاط بخش و امیدآفرین از جمله راهکارهای مهمی هستند که در شکل گیری نگرشها، باورها و تصمیم گیری های نوآموزان نقش داشته و شاکله هویت آنان را پی ریزی می کنند. پرداختن به همه ی این شایستگی ها در قالبی وزین و به دور از افراط و تحمیل، و نشان دادن در لایه های ذهنی نوآموزان بدون تلقین و بارعایت شرط استمرار و اعتماد رسالت پیچیده ای است که مدرسه و مربیان برعهده دارند. خانواده، آموزش و پرورش و جامعه از جمله حوزه های نفوذ در هویت نوآموزان هستند که این مقاله صرفا به نقش آموزش و پرورش به ویژه مدرسه در این خصوص می پردازد.

د) « هویت در مدرسه»، دستاورد گفتمان:

هر نوآموز کم کم یاد می گیرد و مایل است که هویت خاصی داشته باشد. از این رو می کوشد تا خویشتن را دریابد و بشناسد. یحیی صفری (۱۳۹۰) درگیر کردن فراگیران در فرایندهای فراشناختی و اندیشیدن درباره تفکر خود

را در این مسیر مفید می‌داند. هویت به‌واحد حساس خوب، ارزشمند و قابل قبول می‌بخشد که در صورت تنها بودن نیز احساس تنهایی و بی‌کسی نمی‌کند. جهت دهی به گروه‌های دوستی نوآموزان، راه‌اندازی بحث گروهی توسط مربیان از طریق روش‌های تدریس تلفیقی و پروژه محور، روش مناسبی در ایجاد فضای گفتمان بین نوآموزان است. نکته قابل تامل دیگر در بحث هویت آن است که نوآموزان ممکن است به یک هویت وابسته نباشند و هویت‌های مختلف را بپذیرند. مثل هویت قومی، هویت دینی، هویت زبانی، هویت ملی، هویت جنسیتی و ... لیکن مدرسه باید تلاش کند تا وجه اشتراک بین هویت‌های مختلف را پیدا کرده و به آن بپردازد. برگزاری محکم و پرشور شوراهای دانش‌آموزی در سطح مدرسه و ایجاد فضای گفتگو و در جریان گذاشتن نوآموزان پیش دبستانی و حتی حق رای دادن به ایشان راهکاری اثرگذار در هویت بخشی به نوآموزان می‌باشد.

تهیه بانک فیلم‌های تربیتی مناسب با رده‌های سنی نوآموزان، در اختیار گذاردن فیلم‌ها و یا اکران عمومی در مدرسه و برگزاری نشست‌های قصه‌گویی و بازی تکمیل قصه‌ی ناتمام، قصه‌سازی از تصویر، توالی و مرتب نمودن تصاویر داستان در گروه و صحبت کردن و توافق نوآموزان در ترتیب درست وقایع، تهیه‌ی ماسک‌های چهره و سخن گفتن به جای شخصیت‌ها و ... نیز اقدام بایسته‌ای در تمرین گفتمان مؤثر در شکل‌گیری هویت می‌باشد. تا کودکان برای ورود جدی به مدرسه آماده شوند.

یکی از مباحثی که در جامعه مطرح است بحث هویت ایرانی و اسلامی است. گروهی مدام بر هویت ایرانی و تکیه بر هویت ایران باستان و گروهی به گونه‌ای افراطی بر هویت اسلامی بانفی تمامی هویت ایران باستان تاکید دارند. (زنگنه پور. غلام حسین. ۱۳۹۱). لذا بهتر است مدرسه به صورت خیلی دقیق و جدی با طراحی برنامه‌های مدون آموزشی و پرورشی و مسئولیت‌دهی به نوآموزان جهت تصمیم‌گیری‌های اجرایی در حلقه‌ها و گروه‌های نوآموزی بانظارت و مربیگری و تسهیلگری مربیان و تعیین خط سیر منطقی با تعدیل و ایجاد درهم آمیختگی این دو بحث مهم، در شکل‌گیری هویت دینی دانش‌آموزان بکوشد. زیرا هویت دینی با تلفیق هر دو نوع هویت دستاوردهای اثرگذاری چون پاسخ به پرسش‌های بنیادین نوآموزان، ایجاد رویکرد مثبت به آینده، زمینه‌سازی هویت تمدنی، مقبولیت هویت اجتماعی و ایجاد وحدت اعتقادی و معنا بخشی به جهان را برجای می‌گذارد.

دستاوردهای ژرف و عمیق فضای گفتمان هویت، بین مربیان و نوآموزان، نوآموزان با یکدیگر، نوآموزان با اولیا، اولیا با مربیان و مربیان با همدیگر زمینه‌ساز شاخص‌های هویت ملی شامل «احساس رضایت از ایرانی بودن»، «علاقه به زندگی در ایران»، «علاقه و تعلق به دین، فرهنگ و میراث فرهنگی ایرانی»، «اعتقاد به توانایی مردم ایران در حل مشکلات»، «عدم احساس حقارت فرهنگی در برابر بیگانگان» و «ارج گذاری به سه رکن مهم هویت ملی جغرافیا، زبان معیاری فارسی و دین» در آینده‌ی کودکان می‌باشد. (پاراحمدی. تورج. ۱۳۸۱). برخی از کودکان در معرض آسیب‌های ناشی از ناهنجاری‌های دنیای مجازی قرار گرفته‌اند و باید در دوره‌ی پیش دبستانی مراقبت نمود که کودکان به سمت شکل‌گیری هویت‌های کاذب و دوگانه در آشنایی‌های مجازی که باعث کاهش مشارکت‌های اجتماعی و فعالیت‌های مدنی شده است کشیده نشوند. باتوجه به شتاب تغییرات در دنیای معاصر و ایجاد فضای گفتگو در دنیای مجازی، نظارت راهبردی بر نحوه استفاده نوآموزان از این فضای گسترده و حضور مربیان در این عرصه و همچنین بهره‌مندی از سواد رسانه‌ای که پیکربندی گفتگویی دارد، مسیری در جهت حفظ هویت همه

جانبه نو آموزان خواهد بود. افتخار به داشته ها ، حس میهن پرستی و حفظ میراث فرهنگی آرمانی است که بحث هویت بخشی در مدرسه در لایه های گفتمان موثر ، به دنبال آن است .

یکی از اصول و سیاست های حاکم بر فلسفه تربیت ، گفتمان انقلاب اسلامی است . (مبانی نظری تحول . ص ۱۹)

ترجمان این گفتمان اندیشه های رهبر کبیر انقلاب است . مدرسه ای که فضای گفتمان و نشر اندیشه های موثر را به عنوان سرفصل برنامه ها و خط مشی خود قرار دهد گامی بزرگ در هویت بخشی از جنس هویت همه جانبه مبتنی بر ساحت های شش گانه تربیتی برداشته است . دستمایه ای چنین غنی فرایند هویت بخشی به نو آموزان را در کانون تربیت تسهیل می کند .

نتیجه گیری:

در این مقاله بایدها در هویت بخشی به نو آموزان در مدرسه مبتنی بر مفاد مبانی نظری تحول بنیادین و نظام تعلیم و تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران از چهار منظر « همه جانبه نگری در هویت بخشی به نو آموزان » ، « هویت بخشی در بستر تربیت » ، « ایجاد شایستگی های پایه در هویت بخشی به نو آموزان » و اینکه هویت بخشی به نو آموزان دستاورد گفتمان است ، مطرح شده است . که این ۴ گستره بر مبنای فراوانی موضوعی در کتاب مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت ، توسط پژوهشگران احصا و تعریف شد .

در هویت بخشی به نو آموزان در مدرسه ، حاکمیت نگاه همه جانبه نگری مبتنی بر ساحت های شش گانه تربیتی گام بنیادین این اقدام است که اهتمام مدرسه در تبیین ابعاد هویت در دوساحت تربیتی « اعتقادی ، عبادی و اخلاقی » و « تربیت اقتصادی و حرفه ای » بیشتر مورد تاکید می باشد . تبیین آموزه های دینی ، ایجاد فضای انس باقران ، تلفیق دروس با آرایه های دینی و مذهبی ، تعمیم محیط یادگیری به مسجد و دیگر ارگانهای اسلامی و موقعیت ها و فرصت های تربیتی متنوع ، طراحی اردوها و بازدیدهای هدفمند ، فراهم نمودن مقدمات کارآفرینی شناسایی استعداد نو آموزان ، برنامه ریزی های مدرسه ای بر اساس علائق نو آموزان ، تقویت روحیه پرسشگری ، توسعه پژوهشگری کودکان ، استفاده از روشهای فعال تدریس بارویکرد تلفیق ، زمینه سازی فعالیت های گروهی ، تاکید بر صیانت از ادبیات فارسی ، تقویت مهارت های زبانی و هنر فاخر ایرانی در زمینه های مختلف ، تشکیل گروه های کوچک علمی ، ورزشی ، ادبی ، تئاتر ، سرود و .. در مدرسه ، تبیین حماسه دفاع مقدس و جایگاه شامخ شهدای جنگ ، بر شماری نعمات انقلاب اسلامی ، ایجاد فضای گفتمان با برگزاری شوراهای دانش آموزی و مشارکت نو آموزان در انتخاب اعضا ، تفویض اختیار به نو آموزان در تصمیم گیری های مدرسه ای ، معرفی و در اختیار گذاری فیلم های تربیتی مناسب ، ترویج بازی ، سواد حرکتی ، سواد رسانه ای ، ایجاد فضای نشاط و ورزش و سلامت در مدرسه ، تقویت

حس میهن پرستی ، نظارت راهبردی بر نحوه استفاده نوآموزان از فضای مجازی و راه اندازی فضای گفتمان انقلاب اسلامی از اهم بایدهای مطروحه در زمینه هویت بخشی به نوآموزان در این مقاله می باشد .

پیشنهادها :

نوآموزان برای نقش آفرینی در روند تکوین و تحول هویت خویش به دلیل وجود تهدیدهای بیرونی و درونی نیازمند استعانت از خدای متعال و بهره مندی از راهنمایی و مساعدت انسان های رشد یافته و حمایت خانواده هستند . برای جهت دهی به این حرکت پیچیده باید بر هدایت و الطاف خاص الهی تکیه کرد و از راهنمایی و یاری انسان های شایسته بهره مند شد . (مبانی نظری ص ۷۵) . لذا به مربیان پیشنهاد می گردد به عنوان اسوه ای امین و تسهیل گرام تربیت و سهم پذیری عمده در هویت بخشی به نوآموزان نسبت به ارتقا سطح توانمندی های حرفه ای و صلاحیتهای نگرشی و ادراکی خود اهتمام داشته تا راهنمای مورد اعتماد نوآموزان در هویت بخشی به آنان باشند . هویت به دلیل خصیصه چند لایه بودن ماهیتی پویا و تحول گرا دارد بنابراین به مدیران مدارس پیشنهاد می گردد با رعایت همه جانبه نگرایی به بحث هویت بخشی با تدابیر و راهکارهای مختلف نوآموزان را بر اساس علائق و متناسب با سن آنان و بهم نخوردن آرامش و حس امنیت شان ، در جریان اخبار روز فرهنگی، اجتماعی، سیاسی ، اقتصادی، ملی، هنری، زیست محیطی، ورزشی و دینی قرار دهند تا نوآموزان در شکل دهی اختیاری هویت خود دچار ایستایی نشوند .

بهره مندی از تجارب موفق سایر نظام های آموزشی در خصوص هویت بخشی به نوآموزان با پرهیز از تقلید صرف یا التقاط ناموزون به صاحب نظران و برنامه ریزان عرصه تعلیم و تربیت پیشنهاد می گردد . تا هویت در مدارس سبقه وارداتی و غیر بومی پیدا نکند .

آینده پژوهی با موضوع هویت بخشی به نوآموزان مبتنی بر ساحت های شش گانه تربیتی و همچنین گرد آوری تجارب زیسته مربیان در هویت بخشی به نوآموزان به پژوهشگران علاقه مند پیشنهاد می شود در آخر پیشنهاد به اولیا در کاهش ناسازواری و تعارض و عدم همخوانی فلسفه خانواده و مدرسه و پرکردن شکاف بین خانه و مدرسه به غنای فرایند هویت بخشی به دانش آموزان می افزاید .

منابع :

- اصفهانی . راغب . ۵۰۲ قمری . مفردات فی غریب القرآن
- بهجت پور . عبدلکریم . ۱۳۹۳ . مقاله روش کشف الگوی اسلامی مهندسی فرهنگی . راهبرد فرهنگ . (فصلنامه علمی - پژوهشی)
- تحریرچی . محمد . ۱۳۹۰ . مقاله بررسی تفاسیر معتبر درباره دو آیه شکل و شاکله
- تورانی . حیدر . ۱۳۸۳ . مدیریت فرایند مدار در مدرسه . تزکیه

- حوریزاد . بهمن . ۱۳۹۱ . غنی سازی فرهنگ آموزش و یادگیری . سایه سخن
- زنگنه پور . غلام حسین . ۱۳۹۱ . مقاله جایگاه دین در هویت ایرانی
- سرکار آرانی . محمدرضا . ۱۳۸۸ . آموزش و توسعه . نشر نی
- سلیگمن . مارتین . ای . پی . داورپناه . فروزنده . ۱۳۹۳ . کودک خوشبین . انتشارات رشد
- سند تحول بنیادین آموزش و پرورش
- شعبانی . حسن . ۱۳۸۰ . مهارتهای آموزش و پرورش . چاپ پانزدهم . سازمان سمت
- صفری . یحیی . ۱۳۹۰ . بررسی مقایسه ای ابعاد آگاهی های فراشناختی دانش آموزان . فصلنامه نوآوری های آموزشی
- فرهنگ معین
- فصیح . بشیر . ۱۳۷۸ . بررسی تاثیر سبکهای مدیریت مشارکتی بر خلاقیت . پایان نامه ارشد دانشگاه علامه طباطبایی
- مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران
- مجاهدی . زهرا . ۱۳۹۰ . لزوم استعدادیابی دانش آموزان ایرانی در تامین و توسعه منابع انسانی کارآمد از نگاه جامعه شناسی آموزش و پرورش
- یاراحمدی . زهرا . ۱۳۹۵ . سواد رسانه ای . اندیشه نوآوران
- تمدن نوین اسلامی .
- Tamadon.sccsr.ac.ir
- یاراحمدی . تورج . هویت اجتماعی . شیرازه . ۱۳۸۱ .

www.neicc.ir